

(1958); un altre dia a Fortià (que ja és Alt-Emp.), anotava *šabéka* 'òliba'; a l'alt Emp. també en tinc una nota amb *e* tancada, en el que deu ser un malnom: *Can šibékas* masia de Palau-saverdera (1958). Potser també per la Garrotxa (creia recordar-ho (?)), que és versemblant, enllaçant amb la terra vigatana de Verdager. En canvi és estrany al Maresme i àrea barcelonessa.

Però en tot cas reapareix pel Sud del Principat. En el Priorat, a La Figuera, parlant d'ocells, em parlaven de les *sibékas* — amb el tret ben sabut — «són llépols de l'oli» (1935). I Montoliu ens assegura en el CpTarr. *sibéka* «ocell nocturn de la grandària d'un colom». I es deu estendre encara més, per comarques centrals, si podem fer cas de la localització d'A. Sallent: «*sibeca*: smyrniun aluco L: ocell semblant al mussol» que situa, no sols a Montblanc-Prades, sinó també a Igualada, Manresa i algun punt (vagament) del cat. occid. (on jo no ho he pas sentit) (BDC x, 93). És clar, de tota manera, que no és conegut més enllà de l'Ebre, en tot cas no en el P. Val. ni Mall. Però voldríem estar segurs que és usual a Menorca, com diu el DAG.⁵

Del que podem estar segurs és que s'usa en frases fetes i comparacions, amb caràcter pejoratiu. Sallent cita «caçar la *sibeca*: enganyar algú fent molta bronca» a Calaf (si les cacen a cops de crossa, com hem vist), cosa semblant *AlcM* (c); *ulls de xibeca* emp. (=cat. centr. *ulls d'òliba*), i l'acc. de 'beneit, infeliç', que *AlcM* documenta en el lleidatà JnSantamaria i situa a la Cca. Barberà, CpTarr. i Falset. Sovint en Pitarrà, com a insult; i en una disputa entre tres apassionats del teatre, s'anomenen: «*Cibeca!* —Ximple! —Caiman!»; i altres dos: «Vostè és el boig y no jo! —*Sibeca!*» (*Liceístas y Cruzados, Gat. i Si.* II, 325, 337). «Imbècils --- ara riuen! --- la malícia l'ofegava, el seu martiri era horrorós. —*Sibeques*, del primer a l'últim! —crida --- —Sofrir aquests turments!», NOLLER (O. C. XI, 134.1f.).

L'enllaç amb l'oc. *caveca* el tenim assegurat pel Ross. Però de fet el que hi tenim comprovat només és *caveca*. Que s'hi hagi usat *xibeca* (o *si* o *xa*), no ens consta, si no és pel Psalm de Marcé. L'ALF en el seu mapa *chouette* (1502) posa *kabéka* com a forma unànime a tots cinc punts dels Pyr.-Or.; confirmat per Grandó: «*caveca*: òliba: chouette per extensió significa 'dona beneita', la comparació «sord com una *caveca*» i «el crit d'aquest ocell segons interpretació popular diu: moriu!, moriu!» (*Misc. Fabra*, 184). «Y los aucells maleïts: / xots, gamarús y *cabeques*», Saisset (*Un punyat de catalanades*, 17). J. Seb. Pons descriu extensament l'aspecte i els hàbits d'una *cabeca* en el Ll. de les Set Sivelles, pp. 79-82, com a sinònim, explícitament, de *xibeca*.

A l'article GAÜS ja he donat l'assenyalament detallat del mot en llengua d'oc, on *cavec* ja apareix en Marcabré. Segons el mapa 1502 de l'ALF (*chouette*), avui encara el tipus *kayeko*/-*beko* ocupa tot el Gers, O. del Tarn-et-G., S. del Lot-et-G. i E. de les Landes; continua al Sud, res més que amb la trivial sonorització de c- en g-: *gawéko*, *gab-*, a la meitat S. del Bearn,⁶⁰

tots els H.-Pyr. i el Comenge, cosa que continua amb *gawéka*/*gab-* de la Vall d'Aran (PV AranGc.); cap al Nord, queden encara claps de la zona de la forma corresponent *chevèche*, francesa-llemosina, amb la correspondència regular CA > *che*: a la Charente, Charente-Inf. i Deux-Sèvres, i en la forma *tsavetso* cap al NE. (punt 706, punta de la Corrèze, al caire de l'Alvèrnia).

En tot cas podem descartar la idea que la x- catalana pugui ser deguda a un manlleu de la forma francesa en *ch-* (cosa ja inversemblant per raó geogràfica i semàntica); idea exclosa, no sols perquè llavors també hi hauria d'haver *-cha* a la fi, sinó perquè així no s'explicaria la variant tan estesa amb *si-*, de la qual hem de creure que donà lloc a *xibeca* (tal com *siular* > *xiular*, *simple* > *ximple*, *sisclar* > *xisclar* etc.).

Altrament també en occità meridional apareix la variant amb palatal inicial, o amb *si-*. Ronjat, *Gr. Ist. Prov. Mod.* II, 775, detalla l'extensió local d'oc. mod *cibèco*, *civèco*;⁶ en el Perigord hi ha *civecho* que Daniel dóna com a trad. de «chevèche»; a l'ALF veiem *sibéko* en el punt 686 (punta NE. del Bearn) i *šabéka* en el 635 (E. de la Gironda); i si el dicc. bearnès de Palay dóna *sibèque* i *subèque* en el sentit de «bavarde» això mateix significa l'aran. *gauèca*, i ja hem vist que amb sentits injuriosos semblants s'usa *caveca* en ross. i *sibeca* o *xibeca* en Pitarrà i en el S. del Principat.

Això té una explicació simple i bastant segura: una contaminació, que en aquest cas és de caràcter onomatopèic. La imitació de la veu de l'ocell, que el poble sent com *si...* (> *ši...*). Escoltem el nostre gran observador dels ocells i de les dites populars, Verdager, i ens diu que segons el poble pagès, d'una banda la merla *xiula*, però l'òliba *xiscla*: el verb *xisclar* ve d'un antic *sisclar*, d'aquí el canvi; i encara hi ha més aproximació, perquè quan el rossinyol fa el piulet agut diuen que *xerica* o que *xivica* (*Folklore, O. C. Pop.* xxv, 28); en aquest *xivica* la identitat amb *xibeca* podem dir que és absoluta: interpretem-ho en el sentit que el xericar del rossinyol el poble el considera aproximadament igual amb el «xisclar» de l'òliba, i per tant hi ha qui en lloc de dir *xerica* diu que llavors el rossinyol *xivica*.

En tot cas això ja ens dóna una prova palpable que el canvi de *caveca* en *sibeca*/*xibeca* és degut a aquest crit *si-/ši-* que el poble percep en la seva veu. *Xiuit* val., eiv. 'Phylloscopus' (ocell *AlcM*: deu ser el mosquiter *xiulaire* descrit per JMaluquer, *Ocells T. Cat.*, 173). I el cant *xivolit* dels passerells (JoPla, *AlcM*). J. Seb. Pons (obra cit., p. 81) fa constar que si es diu *xibeca* en lloc de *cabeca* és «per al·lusió al seu crit».

Com ja ho definí Thurneysen, el nom de la *caveca* КАУ-ЕККА, no sols va sofrir aquesta alteració en *sibeca*/*xibeca* sinó moltes més. En el nostre NO, on reapareix, donant-se la mà amb l'aranès *gawéka*, s'ha tornat *fabiaca* a Benasc (on el diftong *je* passa a *ja* davant -a final): «cuan cante la *fabiaca*, muerte segura», «la lechuzà» (Ferraz, Ball.): devia haver-hi la *ga-* com en aranès, i la *g* fricativa es tornà *ɣ*, per contaminació